

Jahvè gewaarborgde kans gegeven, het natuurlijk en geestelijk leven tot in de hoogste kosmische regionen in eenheid te leven en aan de onzichtbare hand van den Engel des Verbonds de werking van val en vloek als op te schorten.

Deze beschouwing eischt verhoogde bewustheid van deze diogen bij de personeel dramatis, die — het is waar — in de Schrift niet met zooveel woorden is uitgedrukt, maar logisch en psychologisch door de Schrift nog veel minder wordt uitgesloten, en hier is het, dat ik met de classiciteit van alle eeuwen en met Bilderdijk, vrijheid vraag voor den dichter-schrijver.³⁾

³⁾ Dr Gispén gelieve hierin een wederwoord aan te treffen op het zijne in „De Reformatie” van 3 November 1933, eerste pagina, kolom 2.

Verbetering: Door zetselverschuiving werd de tweede alinea van pag. 133, 1 kolom, van het vorig nummer onleesbaar. Bedoeld was:

Het woord (roman) komt van het adverbium uit het Volkslatin *Romanice*, wat beteekent: op romaanschen trant. Bedoeld werd daarmee een verhaal in verzen in het Romaansch, dus een episch gedicht, vervaardigd in de vroege middeleeuwen, toen in de verhouding van Latijn en frankische volkstaal in de literatuur de eerste regel, de tweede uitzondering was. En een zoo opvallende uitzondering, dat uit de tegenstelling: gewoon — ongewoon, hier een nieuw woord werd geboren, een nieuwe naam: een boek, een gedicht in de romaansche taal geschreven: een roman.

SEERP ANEMA.

I. Stap. „Een Bundel Humor”.

Bij de N.V. Gebr. Zomer en Keunings Uitgeversmaatschappij te Wageningen is verschenen „Een bundel Humor”, samengesteld door den leider van het Bondsbureau der Geref. Jongelingsverenigingen, den heer I. Stap.

De bedoeling van die uitgave is, gelijk in een „Woord vooraf” wordt aangegeven, „te trachten de afdeling „luim” op onze feestelijke vergaderingen op eenig hooger peil te brengen”, want „ieder die met het jeugdverenigingsleven op de hoogte is, zal moeten toestemmen, dat er, ter afwisseling van ernst, al te veel voordrachten worden ten beste gegeven, die meer laag-bij-den-gronds zijn, en dus néértrekken, dan verheven en dus óp-heffen”.

Dat de heer Stap, die weet wat voor onze verenigingen noodig is en wat haar ontbreekt, poogt een leemte te vervullen, geeft hem recht op waardeering. Inderdaad is er een tekort aan goed materiaal voor voordrachten in het niet-ernstige genre en een bundel, die meewerkt om in dat tekort te voorzien, is dus welkom.

Over de keuze, die hij deed (een vijftigtal bijdragen in proza of dichtvorm), te oordeelen, is, bij een specifieke uitgave als deze, moeilijk. De kring, voor welken de bundel allereerst bestemd is, is bont van samenstelling, en, zal iedere vereeniging

erin vinden wat haar past, dan moet ook de inhoud wel sterke nuances vertoonen. De heer Stap zal b.v. zijn redenen gehad hebben om stukken als van Justus van Maurik, Laurillard, Van Zegelen, op te nemen, die we eigenlijk liefst maar van het repertoire van voordragende vereenigingen zouden zien verdwijnen, omdat ze verstenen zijn. En hij zal ook uit overwegingen van ervaring een zoo groot aantal bijdragen in dialectische taal hebben gekozen (waaronder héél goede trouwens).

Van meer algemeenen aard is de vraag, of zijn bundel „een bundel humor” genoemd kan worden. Blijkens „het woord vooraf” heeft hij zelf de moeilijkheid van het criterium ten dezen gevoeld: hij spreekt van humor en „humor” en bedoelt, als ik hem goed begrijp, met de laatste: luim. Ik geloof niet, dat deze onderscheiding juist is. Luim is niet een variant van humor, maar van het komische. Humor en luim zijn beide openbaringsvormen van het komische en dus is een bundel, die inderdaad bijdragen bevat in het eene zoowel als in het andere genre, niet een bundel humor alleen, doch een verzameling komische stukken. Het komische is immers, naar de definitie in het boek van Dr J. D. Bierens de Haan „De zin van het komische”: „de averechtsche erkenning der menscheijke idealiteit, langs den omweg van het toevallig tegendeel. Door de komische voorstelling wordt een levenswaarheid (of -feit) gekend niet langs de rechte lijn, maar langs de kromme der averechtsche voorstelling”. En die „kromme der averechtsche voorstelling” kan het schrijvende (humor), zoowel als het goedmoedige (luim) tot hoofdrichting hebben. Beter dus ware het hier te spreken van een „bundel humor en luim”, als aanwijzing, dat deze beide vormen van het komische (er zijn ook andere), in het boek gevonden worden.

Intusschen heeft de samensteller en blijkens zijn voorwoord en blijkens zijn keuze terecht humor en luim willen scheiden en dus geldt deze opmerking alleen den titel, niet den inhoud van zijn bundel. Dat hij in den inhoud beide tot uiting deed komen, humor zoowel als luim, is juist, want beide voldoen ze aan zijn streven, voordrachten in het niet-ernstige genre te verschaffen. En goede luim is zeker niet te versmaden.

C. T.

Vragen van Geestelijk en Zedelijk Leven

Het Paradijs in Lukas 23 vs 43.

„Wat” — zoo luidt de vraag, die me hierover gedaan wordt — „bedoelde de Heere Jezus in Zijn

wonderbaar verhaal geeft en een onderwijzing is in een der meest fundamenteele beginselen van de ware godsvrucht.

Hoe werkt Gods genade in het hart van den mensch? Dat is de vraag, waarmede duizenden zich hebben beziggehouden. Wat is, in de verwerving van dat eeuwige en onvervreembare bezit, het aandeel dat God aan den mensch gunt?

De mensch, dien de onfeilbare Werkmeester, in onderscheiding van Zijn overige schepselen, naar Zijn beeld heeft geschapen. In wien Hij de heerlijke en onwaardeerbare autonomie heeft gelegd, aan wien Hij een eigen rede, een eigen wil, aan wien Hij vrijheid van beweging heeft gegund, zoals een vorst ze schenkt aan zijn stedehouders. O, hoe koninklijk verheven blijft de mensch daar in, ook na de schennis en de schande die de zondeval over hem gebracht hebben. Daarom staat de Heilige Schrift vol van imperatieven. Daarom gebiedt de Wijsheid: weest gijlieden volmaakt, gelijk uw Vader die in de hemelen is, volmaakt is. Daarom kan Paulus zeggen dat hij jaagt naar het ideaal, of hij het ook grijpen mag! Daarom doel de Christen, naar de Schrift, de wapenrusting zelf aan, daarom staat hij, omgordt zich en schoeit de voeten met bereidheid van het Evangelie.

Het laatste boek van De Chateaubriant behandelt het eeuwenoude probleem van de wisselwerking die het God behaagd heeft te leggen tusschen Hem, den Almachtige, den Eeuwige, den Alwetende en ons, afhankelijken, omsloten door tijd en ruimte, beperkten in kennen en kunnen.

Een van de krachtigste en vruchtbaarste potenties, welke God in den mensch heeft gelegd tot groei, tot heiligmaking, tot worden, tot perfectie, is het aanschouwen, of, zoals men het meestal noemt, de contemplatie. De profet is de aanschouwer bij uitnemendheid, de Ziener. Maar ook bij den mensch van middelmatige statur is de aanschouwing de voornaamste voorwaarde van het leven. De kaars des lichaams is het oog, zegt de Heiland. Indien uw oog eenvoudig is, zoo zal uw geheele lichaam verlicht zijn.

De mensch of het volk dat de aanschouwing verwaarloost, komt óm in geestelijk gebrek.

Als het vizioen ópoudt, wordt het volk ontbloot, zegt de Spreukendichter.

Overal in de Heilige Schrift, in het oude zoowel als in het nieuwe testament, vindt men de aan-

woord tot één der moordenaars die met Hem gekruisigd werden, met het Paradijs; en hebben we daarbij aan hetzelfde Paradijs te denken, waarvan ons in Genesis 2 wordt verhaald?

Ik beantwoord de twee vragen, waaruit deze ééne bestaat, maar in dezelfde orde als waarin ze gedaan worden. Met het antwoord op de eerste is trouwens ook dat op de tweede vanzelf gegeven.

Ook zonder dat we van elders licht zoeken, wijst het woord zélf van den Heere Jezus Christus tot den moordenaar ons duidelijk de richting, waarin we het door Jezus bedoelde Paradijs hebben te zoeken. Want waarheen Jezus' menscheijke ziel bij 's Heeren sterven ging, is voor ons geen open vraag.

In positieve uitspraken, zoowel als in wat het ons mededeelt van de stervensverwachting der vromen, zegt ons het Oude Testament, dat, als in den dood het lichaam weerkeert tot het stof waaruit het genomen is, de geest terugkeert tot God die hem gaf. Bovendien sprak Jezus, gedurende zijn verkeer op aarde, herhaaldelijk van zijn sterven als van een terugkeeren tot den Vader die Hem gezonden had.

En Jezus' laatste kruiswoord was: „Vader, in Uwe handen beveel ik mijnen geest”.

Daaruit volgt, zonder meer, reeds overtuigend, dat het Paradijs, waarheen Jezus tot den moordenaar zeide, bij zijn sterven te zullen gaan, nergens anders dan in den hemel kan te zoeken zijn.

En dit vinden we bevestigd, als we, naar den gulden regel: dat Schrift altoos met Schrift te verklaren is — een regel, bij de toepassing waarvan dan het onderscheid tusschen Oud- en Nieuw Testament nooit verwaarloosd mag worden — gaan vragen, of ook elders in het Nieuwe Testament van het Paradijs gesproken wordt, en of er dáár misschien dan eenig licht over wordt ontstoken.

En dan blijkt dit metterdaad het geval te zijn.

In 2 Cor. 12:4 schrijft de Apostel Paulus, dat hij „opgetrokken is geweest in het Paradijs, en (daar) gehoord heeft onuitsprekelijke woorden, die het eenen mensch niet geoorloofd is te spreken”. En in Openb. 2:7 hooren we Christus aan de gemeente van Efeze beloven, dat aan wie overwint, gegeven zal worden te eten van den boom des levens, die in het midden van het Paradijs Gods is.

Nu is 't duidelijk, dat ook naar deze beide Schriftwoorden het Paradijs te zoeken is in den hemel. Naar 2 Cor. 12:4, want wat de Apostel in vs 4 noemt een opgetrokken-zijn in het Paradijs, dat heet in vers 2 een opgetrokken-zijn tot in den derden hemel. En ook naar Openb. 2:7, want als Christus Zijn getrouwen bemoeidigt met het loon dat hun weggelegd is, wijst Hij hen altijd naar de hemelen (Matth. 5:13). Er is dus geen twijfel aan, of het Paradijs hebben we ons te denken in den hemel.

sparing tot contemplatie. Zoekt Zijn aangezicht geduriglijk, vermaant David, en nu nog, als de gemeente na de godsdienstoefening uiteengaet, zegt de prediker de sacramentele formule: Verheft uwe harten tot God.

De mystieken van alle eeuwen geven ons geen andere les, en zelfs de groote godsdiensten, welke ontstaan zijn buiten de grenzen van de openbaring, wijzen op de noodwendigheid van het aanschouwen.

Een van de dingen die de aanschouwing het meest verhinderen, is de afleiding. Het beeld dat te onpas komt binnen het gezichtsveld van de inwendige voorstelling, verhindert de geest om op te gaan in de uitsluitende aanschouwing van het voorwerp, dat zij zich verkoren heeft. Wend, wend mijn oog van de ijdelheden af, is het gebed van een ieder die God wil kennen.

Zoo is het ook met de verbeelding: en het is in het geheel niet te verwonderen, dat de imaginatio door tal van kerkvaders en zieleherders werd gerekend onder de groote belagers van het zieleleven, en op één lijn werd gesteld met hoogmoed, luiheid, wulpschheid en onmatigheid. Het spel der verbeelding, de droomerij, de mijmering, de „rêve”, moet met de krachtigste zelftucht worden tegengestaan. Voor velen is de droom het beste van het leven, maar dromen staat dikwijls gelijk met het indrinken van vergif. Welk een herhaling van zich zelf, welk een aanschouwing van het dierbare ik.²⁾

Deze les van wijsheid en vroomheid is door Alphonse de Chateaubriant verwerkt tot een prachtig en spannend verhaal.

Intrige is er vrijwel niet in. Het aantal personen is minimaal. De actie concentreert zich om twee hoofdfiguren. Daarnaast groepeerde zich een half dozijn nevenfiguren.

Een jong student die een jaar van hard werken achter de rug heeft, krijgt van zijn vader verlof om een voetreis te maken door een Fransche provincie. Hij kiest Bretagne. Een ruzzak, een puntstok, een plauntrommel, een dik aantekencabier en een Shakespeare — voor eventueel slecht weer — ziedaar zijn heele uitrusting.

Het is middag. De heele morgen heeft hij gewandeld onder de heete zon, over weggetjes omrand van hei en gaspeldoorn. Om twaalf uur heeft

En daar ijk ook re het door J netzelfde is, gedaan in (

Het spreek kunnen Hem en als twee gel niet alleen in de ruim hun bestaa

Er zijn, z lichamen, e wat de Sel wij toezien We mogen

verhaalt, e rigens onbe toe te schrij verhuizen, deden. Het op aarde n

Maar wat loren: de o onzen God. Heere Jezus wacht, aans gelooven.

En dáárou de eerste met onzen (weer het dáárou wij hemel, en den hemel: B.

VAK E

Het I

Hoewel e is voor een onderneem belang der Immers landschen basis va oordeeling zeggen, 'n oordeeling vraagstuk

hij zijn sol kaas, en v hij tussche soort van mos en va eind. Elke aanleiding ste bocht, een wil vo zonlicht. I kronen eer kest zweef en gonzeno derd meter teel, het m ool gezien klimop-pru gebouw ve elk gekapl bemoste le gen, een p keeren en en weerha sarracenen op de enoer werpgaten, vensters z alles geroo en blikkers strakke he

Nadat d verzading blik, drijft Twee hoog de binnen stallen en nen van la toch, dat geen klorr geen gekn geloei acht penhokken treedt nad daar niet gareel zit een kapot heid het l-drenkbak liggen eer

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELIJKE SCHEITSEN

Het antwoord uit den Hemel.

(La réponse du Seigneur.)

I.

Enkele maanden geleden verscheen bij Bernard Grassel in Parijs een boek, dat in wijde kring de aandacht heeft getrokken: *La réponse du Seigneur*, roman van Alphonse de Chateaubriant.¹⁾

Het heeft een diepe indruk gemaakt op me. Van weinig boeken kan ik met zooveel overtuiging zeggen, dat ze even schoon als goed zijn. Weinig boeken kan ik zóó hartelijk en welgemeend een ruim debiet toewenschen als dit. En wie tot nu toe in twijfel heeft verkeerd omtrent de vraag of Christendom en romankunst wel te vereenigen zijn, zal bij het lezen van dit boek zijn scepticisme het veld zien ruimen voor triomferende zekerheid.

Alphonse de Chateaubriant is geen veelschrijver, maar de enkele boeken, die hij geschreven heeft, hebben hem een plaats der eere geschonken onder de schrijvers van Frankrijk. Zijn eerste boek, *Monsieur des Lourdines*, verscheen in 1911. Het is het sobere en aangrijpende verhaal van een landelman, die geruïneerd wordt door de buitensporigheden van een eenigen zoon des ouderdoms, die studeert in Parijs, en, verward als hij is door een te zwakke moeder, zich geen enkele weelde ontzegt. Het tweede boek verscheen in 1923, *La Brière*, een ruig en somber drama van ruwe veenbewoners, die zich, in hun bijna volslagen isolement, verzetten tegen de opdringende cultuur.

Vooraf dit boek heeft den schrijver beroemd gemaakt. Hij verwierf er door de grand prix van de Académie française en tegen de toekenning van die prijs heeft zich niet één enkele stem verheven. En nu, tien jaren na de verschijning van *La Brière*, brengt De Chateaubriant een nieuwe ontroering, een ontroering van een zoo geheel andere aard, met een boek dat tegelijkertijd een

lie met Hem
s; en hebben
denken, waar-
ld?"
waaruit deze
als waarin ze
op de eerste
e vanzelf ge-
licht zoeken,
Jezus Christus
de richting,
Paradijs heb-
zus' mensche-
is voor ons
is in wat het
hling der vro-
t, dat, als in
het stof waar-
keert tot God
us, gedurende
van zijn ster-
en Vader die
s: „Vader, in
vertuigend, dat
n moordenaar
gaan, nergens
ken zijn.
we, naar den
et Schrift te
passing waar-
ud- en Nieuw
g worden —
Nieuwe Testa-
wordt, en of
t over wordt

En daarmee is, zooals ik zeide, eigen-
lijk ook reeds de tweede vraag beantwoord: of
het door Jezus in Lukas 23 bedoelde Paradijs
hetzelfde is, als dat waarvan ons openbaring wordt
gedaan in Genesis 2.

Het spreekt loch vanzelf, dat die twee niet iden-
tiek kunnen zijn.

Hemel en aarde houdt de Schrift steeds uiteen
als twee geheel verschillende sferen. Verschillend
niet alleen wat betreft de plaats die ze innemen
in de ruimte, maar ook wat aangaat hun natuur,
hun bestaanswijze en bestaansorde.

Er zijn, zegt de Apostel in 1 Cor. 15, aardse
lichamen, en er zijn hemelsche lichamen. En
wat de Schrift scheidt of onderscheidt, moeten
wij toezien niet te vermengen of te vereenzeligen.
We mogen het aardse Paradijs, waarvan Gen. 2
verhaalt, evenmin verhemelschen, door 't een over-
rigens onbeschrijfelijk soort hoogere werkelijkheid
toe te schrijven, als, bij den val, naar den hemel lateu
verhuizen, gelijk enkele van de oude kerkvaders
deden. Het aardse Paradijs is er niet meer:
op aarde niet, en in den hemel niet.

Maar wat we erin verzonddigen en ermee ver-
loren: de ongebroke en zalige gemeenschap met
onzen God — die heeft de tweede Adam, onze
Heere Jezus Christus, voor ons herwonnen, en die
wacht, aanstonds bij hun dood, allen die in Hem
gelooven.

En dáárom: omdat de ziel en de heerlijkheid van
de eerste Paradijsweelde de gemeenschap was
met onzen God, en die gemeenschap in den hemel
weer het deel wordt van Jezus' verlossing —
dáárom wijst Openb. 2:7 ons het Paradijs in den
hemel, en noemt de Apostel Paulus in 2 Cor. 12
den hemel-zelf het Paradijs.

B.

F.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Het Raadsel van het Kindergetuigenis.

I.

Hoewel een onderwerp als dit eigenlijk te breed
is voor een artikels-gewijze behandeling in ons blad,
onderneem ik deze poging ter wille van het groot
belang der zaak.

Immers — sinds de strafwetgeving den Neder-
landschen Rechter de schuldquaesitie óók op
basis van kindergetuigenissen ter be-
oordeeling gaf, — sinds, om het wat kras te
zeggen, n „kinderschreeuw" mede iemands ver-
oordeeling ten gevolge kan hebben, — roept dit
vraagstuk wel tot zeer ernstige bezinning.

hij zijn sober herdersmaal gehouden met brood,
kaas, en water uit een heiligen-bron. Nu komt
hij tusschen hoog opgaand geboomte en volgt een
soort van lage parkmuur, overgroeid van gras,
mos en varen. Aan deze muur komt schier geen
eind. Elke kromming is een nieuwe attractie en de
aanleiding tot uitstel van de rust. Dan, na een laat-
ste bocht, schemert door het stammengewemel
een wit veld, dat zich spreidt onder het klare
zonlicht. Het is een wei vol margrietten wier
kronen een vlak vormen en waarboven het or-
kest zweeft van duizenden zoemende, sjirpende
en gonzende insecten. Daar achter, op drie hon-
derd meter er vandaan, o wonder! een oud kasteel,
het meest authentieke oude kasteel, dat hij
ooit gezien had. Hooge muren, vanwaar donkere
klimpop-pruiken neerhingen, een machtig hoofd-
gebouw versterkt met vier of vijf dikke torens,
elk gekapt met top en spits van verweerde en
bemoste leien, alle van minstens vier verdiepin-
gen, een paar tweelingtorens, die de ingang flan-
keeren en verscheidene daarachter, die met spits
en weerhaan in de tusschenruimten oprijzen als
sarracenenhelmen. En dan, als eenig uitsteeksel
op de enorme muurvlakken overal de galerij met
werpgaten, en als eenige opening een stel oude
vensters zonder kroonlijst, smal als schietgaten,
alles geroosterd, gebakken, geblakerd door de zon,
en blikkerend als oud goud in het azuur van de
strakke hemel.

Nadat de oogen van den jongen man zich tot
verzading hebben vergast aan deze zeldzame aan-
blik, drijft de nieuwsgierigheid hem de poort in.
Twee hooge pijlers geven onmiddellijk toegang tot
de binnenplaats, die omgeven is van schuren,
stallen en bokken die vol zijn van de kenteleken-
nen van landelijke bedrijvigheid. Maar hoe vreemd
toch, dat daar geen enkele uiting is van leven,
geen klompengeklep op de platte vloersteen-
en, geen gekners van een pulkelling, geen runder-
geloel achter in een stal, geen gekakel in de kip-
penhokken, geen hond die zijn ooren schudt. Hij
treedt nader bij. Kijkt eens achter een muur of
daar niet in de schaduw een boereknecht een
gareel zit te repareren of nieuwe tenen steekt in
een kapotte mand. Toch moest in deze verlaten-
heid het leven pas nog geweest zijn: daar in een
drenkbak is versch water voor het vee, rechts
liggen een paar groote bossen droge struikhei

Weliswaar biedt de wettelijke regeling eenige
waarborgen, dat niet lichtvaardig kindergetuigen-
nissen als bewijsmiddelen zullen worden gebruikt
en stelt zich de Hooge Raad op het standpunt,
dat daartoe in het vonnis „de bijzondere redenen"
moeten worden opgesomd, n.l. dat deze kinderen
ondanks hun jeugdigen leeftijd door houding
en antwoorden ter terechtzitting blijk moeten
hebben gegeven, de gestelde vragen volkomen
te hebben begrepen. Eindelijk vindt de beklagde
een niet te onderschatten veiligheids-gedachte in de
wetenschap, dat de Hollandsche Rechters bekwaam
en serieus zijn, dóch: dwalen is en blijft men-
schelijk! — — —

• • •

De moeilijkheden bij het waardeeren van getuigenissen
schuilen allereerst in de waarneming. Immers, —
getuigenis afleggen is het sprekend weergeven van
een waarneming; zij is, volgens Prof. Waterink, die
handeling van onzen persoon, waardoor wij een
aanwezig „iets" bewust opmerken op zulk een wijze,
dat wij van dat „iets" een voorstelling ontvangen.
Die „voorstelling" wordt in de herinnering bewaard;
het later getuigenis dient er een getrouwe weergave
van te zijn.

Vanwaar nu, dat bij ieder mensch foutieve re-
producties van waarnemingen mogelijk zijn, al is
hij zelf subjectief volkomen eerlijk? Vooreerst,
omdat het gevaar bestaat, dat men in de praktijk
niet onderscheidt tusschen het werkelijk waargenomen
en het in het waarnemingsproces erbij gedachte.
Zoo kan men getuigen, iets te hebben waargenomen,
terwijl toch eigenlijk datgene, wat men zegt waargenomen
te hebben, grotendeels bestaat uit dit „erbij gedachte";
de waarneming is dan gecompleteerd met bepaalde
gedachten, die er a.h.w. zijn „ingeschoven". Voorts
(hier terzijde latend het verschil tusschen „herin-
nering" en „geheugen", dat soms verwarrend kan
werken) kunnen ook geheugenfouten de oorzaak
zijn van onjuiste reproductie van het waargenomen.

Wilt ge voorbeelden?

Op een cursus, die een Duitsche Staatsanwalt
voor aanstaande rechterlijke ambtenaren hield,
nam hij belangwekkende proeven:

Een voorwerp, dat ieder der deelnemers sedert
jaren dagelijks te zien kreeg, moest worden be-
schreven. Van de gegeven beschrijvingen kon wel-
iswaar 80 procent als juist, schoon niet volmaakt
gelden, doch van de kleur van het voorwerp zou
men zich uit die beschrijvingen geen nauwkeurige
voorstelling hebben kunnen vormen.

De deelnemers moesten het looneel van een ge-
fingeerde inbraak opnemen en een schets er
van maken. Drie weken later werd hun, zonder dat
hun dat vooruit gezegd was, verzocht een beschrij-

klaar om aanstonds in de oven verstookt te wor-
den, en aan de voet van de hoornijf is het kippen-
voer kwistig gestrooid.

Hoe hij ook zijn best doet om de aandacht te
trekken, en kucht en met de punt van zijn stok
over de grond strijkt, het brengt niet de aller-
geringste wijziging in de aanblik van deze vreemd-
soortige verlatenheid.

Eindelijk komt hij door een deur in een groote,
sombere vestibule, waarin van het ene tot het
andere einde een rij van groote herte-koppen de
eenige wandversiering zijn. Alle deuren gesloten,
behalve één, rechts. Daar is misschien een dienst-
bode. Op zijn teenen gaat hij er heen, steekt zijn
hoofd naar binnen, en wat ziet hij?... Een enorme
zaal, vreemd verlicht, met naakte witte muren,
en daarin geluidloos en bewegingloos een schaar
van boeren en boerinnen, van arbeiders en arbeid-
sters, in 't zwart, op hun Zondags, en allen kijkend
in een richting. Een enkele draait even 't hoofd om
naar hem die naar binnen kijkt. Dan, als hij
tegen de muur is gaan staan, krijgt hij groote
spijt, dat hij binnen gekomen is. „Wat was ik
liever in mijn bosschen gebleven!" denkt hij, want
achter in de zaal te midden van een honderdtal
brandende kaarsen, ziet hij tusschen de bloemen
een vrouw liggen wasbleek van gezicht en van
handen.

Daar blijft hij staan met neergeslagen oogen,
de gevangene van al die boerenmensen en van
de plechtige stilte, waarin die allen verzonken
waren. Het was er afschuwelijk warm, de lucht
trilde er als boven een stoppeld. Hij hoorde
het geprevel der gebeden, hij zag de gesmolten
was afdruipe op de ruggen van zijn burea. Kaarsen-
walm, bloemengeur, zweet, veldgeur en stal-
lucht.

Daar lag de doode in een groote wille slui-
er, waaruit alleen haar profiel en hare handen te
voorschijn kwamen. Op haar borst lag een cruci-
fix. Rozen waren om haar gestrooid, wille, maag-
delijke rozen, opgehoopt en verleppend tot midden
tusschen de kaarsen.

Als een laatste restje leven schampten en speel-
den over het effen voorhoofd en de verstijfde wan-
gen de glansen van het kwijnende licht der was-
kaarsen; en naarmate de kalmte in hem terug
kwam, werd hij getroffen door de verheven uit-
drukking van dat gezicht, waarop alle aardse

ving van het gevondene te geven en bovendien
schriftelijk 36 bepaalde vragen te beantwoorden.
In de beschrijving was slechts op 52 procent
der vragen het antwoord te vinden en van die
antwoorden was dan nog 20 procent onjuist. De
schrijvers waren goede juristen. Merkwaardig was
ten slotte, dat twee zeer opvallende verschijnselen
op de plaats van het misdrijf niet of nauwelijks
waren opgemerkt. Vooreerst lag te midden van
een bos loopers een losse looper in omgekeerde
richting, ten tweede lag in een openstaande lade
een tang. De losse looper was door niemand, de
tang slechts door 13 procent der deelnemers be-
merkt. Deze bijzonderheid stemt vooral sceptisch
tegenover verklaringen als: „Indien dit of dat zoo
geweest was, had ik het moeten zien".

De deelnemers hadden de plaats van een gefin-
geerden moord moeten opnemen en daarvan
een schriftelijke beschrijving moeten maken. Te-
vens was hun medgedeeld, dat zij over hun waarnemingen
vermoedelijk na twee maanden een ver-
hoor zouden ondergaan. Op den bepaalden tijd
werden hun 39 vragen gesteld. Van de antwoorden
kon slechts 64 procent als juist gelden.

Opvallend was ook, dat bij de plaatsopneming
zelf slechts vijf der deelnemers op het denkbeeld
kwamen, het nummer van het gevonden pistool
te noteeren, en, wat nog sterker is, slechts twee
hunner het juiste nummer hadden opgenomen.
Verder was een zeer merkwaardig verschijnsel,
n.l. een aantal zwarte vlekjes rondom de wond,
die op de pop, die het lijk voorstelde, waren
aangeduid, door niemand opgemerkt. Van de later
gemaakte fouten moest dan ook een belangrijk
deel als waarnemings-, niet als herinneringsfouten
beschouwd worden.

• • •

Gezien deze voorbeelden wekt het geen verwon-
dering, dat de moeilijkheden ten aanzien van
kindergetuigenissen nog veel gróóter zijn; de
litteratuur verschaft hiervoor verschillende ge-
gevens.

In 't algemeen eerst dit:

Dr Hamaker heeft in een belangrijk artikel
in het „Tijdschrift voor Ervaringsopvoedkunde"¹⁾
opgemerkt, dat de fout van wat ik zoeven noemde
het „inschuiven" van eigen bepaalde gedachten in
de waarneming (hij noemt dit „interpreteeren",
„verklaren" van het verschijnsel) minder geschiedt,
naarmate iemand meer ervaring en kennis heeft
en op grooter ontwikkelingspeil staat.

Voorts wijst hij erop, dat de menselijke geest,
gewoonlijk onbewust, de ontstane gapingen in een
herinneringsbeeld tracht aan te vullen, wat in
nog sterker mate geschiedt bij kinderen, — gelijk

¹⁾ Jg. II, Af. I.

zorgen en alle ijdele beroering tot vrede waren ge-
sublimeerd.

Het was onmogelijk de leeftijd van deze doode
te bepalen; maar waartoe zou dat gediend heb-
ben? Deze gelaatstreken hadden bewaard de
schoonheid van een leven, dat geheel toegewijd
was geweest aan de dienst der hoogste idealen.

Wat die vrouw geweest was, zag men nog in de
buitengewone houding van die gansche menschen-
schaar. Tusschen de kalme majesteit van dat
vrouwengezicht en die eendrachtig gebogen rug-
gen was een band, die de dood niet had kunnen
verbreken. Hij voelde de droefheid en de rouw
van al de trouwe harten, de eenheid van aller
gedachten. Het geprevel der gebeden werd tot een
koor zoo ontroerend, dat de oogen van dezen on-
verwachten toeschouwer vol schoten van tranen,
en hij het hoofd in weemoed boog.

Als hij weer opkijkt, staat er iemand voor hem,
een wonderlijke verschijning, een bijna vreemd-
soortig iemand, die de boeren heeft op zij ge-
schoven en nu, op drie pas afstands, hem aan-
staart met een doorborende blik. Hij verwacht zoo
iets allerminst, en voelt zich nu verre van op
zijn gemak.

Stel u voor een oude heer, indrukwekkend ma-
ger, haast een skelet, zwarte handschoenen, zwarte
gekleede jas, een onvleeschte adelaarskop, zijn
bijna geheel kaal hoofd houdend in een onver-
gelijkelijk fiere stand, de neusgaten vol met haar,
en van onder de diepe wenkbrauwbogen, twee
schitterende oogen, die hun vurige blik op den
bezoeker richtten.

Hij schijnt dezen te willen vragen, wat er van
zijn dienst is. De jonge man beduidt hem, ook
zonder woorden, dat hij zich maar niet met hem
bemoeien moet. De oude heer schijnt het te be-
grijpen en, met volmaakte beleefdheid een buiging
makend, gaat hij weer naar zijn plaats van daar
even, recht als een paal en met de hand in de
holle van zijn magere lendenen.

(Wordt vervolgd.)

MARMELSTEIN.

¹⁾ Ik mag den argeloozen lezer er wel opmerkzaam op maken,
dat deze schrijver niet verward moet worden met René de
Chateaubriand, den schrijver van *Le Génie du Christianisme*,
die ruim honderd jaren geleden met zijn prachtige proza de
wereld in ontroering bracht.

²⁾ Wij bedoelen hier niet, de staf te breken over alle verbeel-
ding. Fantasie, die met de streeling van het individu zelf beoogt,
valt geheel buiten deze beschouwing.

in aangezicht
1 nog, als de
steegaant, zeg
nule: Verheft
even ons geen
iensten, welke
van de open-
heid van het

chouwing het
Het beeld dat
sveld van de
de geest om
houwing van
heeft. Wend,
is het gebed

ng; en het is
dat de imagi-
zieleherders
belagers van
gesteld met
onmalmheid.
nerij, de mij-
achtigste zelf-
in is de droom
roomen staat
i vergif. Welk
en aanschou-

heid is door
erkt tot een
t aantal per-
reert zich om
eert zich een

hard werken
vader verlot
en Fransche
rugzak, een
lik aanteeke-
entueel slecht
bg.
heeft hij ge-
weggetjes om-
aalf uur heeft